
ZADRUGA

:: :: Glasilo „Zadružne Zveze v Celju“. :: ::

Vabimo k

rednemu občnemu zboru

ZADRUŽNE ZVEZE V CELJU

registrovane zadruge z omejeno zavezo

ki se bode vršil

v četrtek, dne 17. aprila 1913 ob 10. uri dopoldne v
dvorani Narodnega doma v Celju.

DNEVNI RED:

1. Otvoritev občnega zbora in poročilo predsednikovo.
2. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora.
3. Splošno poročilo o letu 1912.
4. Poročilo o računskem zaključku za leto 1912.
5. Poročilo o revizijskem poslovanju v letu 1912.
6. Poročilo o blagovnem oddelku.
7. Poročilo o organizatoričnem delovanju.
8. Poročilo o »Zadrugi«.
9. Poročilo nadzorstva.
10. Čitanje revizijskega poročila Splošne zveze na Dunaju.

11. Določitev deležnih obresti za leto 1912.
12. Potrditev računskega zaključka za leto 1912.
13. Določitev letnih prispevkov.
14. Slučajnosti.

Opozarjamo, da veljajo za občni zbor te-le določbe: »Vsak zadružnik ima pravico glasovati pri občnem zboru v vseh v § 34. navedenih točkah in ima vsak delež po 10 K eden glas, vendar ne sme imeti nobeden posamezni udeleženec občnega zbora za svoje deleže več, kakor edensto glasov. Zadrugo zastopa pri občnem zboru njen načelnik ali kak drug pooblaščenec, ki mora biti ud izmed katere v »Zvezi« včlanjenin zadrug. Vsak pooblaščenec, bodisi načelnik, bodisi kak drug, se mora legitimirati s tozadevnim, v seji načelstva sklenjenim pravilnim pooblastilom ali pa z dotično deležno listino«.

CELJE, dne 13. marca 1913.

Zadružna Zveza v Celju,

registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Dr. Anton Božič,
predsednik.

Anton Mirnik,
član načelstva.

Miloš Stibler,
tajnik.

MILOŠ STIBLER:

Trideset let združnega dela.

(Dalje).

»Sedež. § 3. Sedež zveze je v Celji.«

»Pododbori. § 10. Za vsako v § 2. navedenih dežel se sme po sklepu občnega zbora zveze nastaviti pododbor, in sicer s sedežem v Celji, Ljubljani, Trstu in Celovcu. Pododbori imajo nalogo za dotično deželo podpirati odbor v vsakem oziru. Vsak pododbor obstoji iz petih udov, katere izvoli občni zbor zveze na dve leti. Člani pododbora morajo biti združniki v zvezi stoječih posojilnic ali vsaj skušeni v združnih zadevah. Od občnega zbora izvoljeni člani pododbora izvolijo si načelnika in tajnika. Pododbor ima vsako leto najmanj eno sejo, katero skliče načelnik pododbora ter naznani članom pododbora čas in dnevni red seje. Tej seji predseduje načelnik; sklepa se z nadpolovično večino navzočih. Sklepi so veljavni, če so najmanj trije udje pododbora navzoči. O teh sejah se sestavljajo zapisniki, katere podpisujejo vsi navzoči. Razglasi objavljajo se v časniku »Zadruga«. Pododbor zastopa načelnik, kateri tudi podpisuje vsa pisma tikajoča se pododborovih poslov. Vsak pododbor delegira dva člana kot zastopnika v občni zbor zveze. Ker plačujejo vze v zvezi stoječe posojilnice v § 19. navedene doneske odboru, ima dobiti pododbor od odbora primerni znesek za pokritje pisarniških potreb. Sestavo pododbora naznani načelnik vladi.«

Doneski. § 19. Letni donesek članov odmerja se po znesku izposojenega denarja na konci preteklega leta in sicer znaša letni donesek 5 gld., dokler izposojeni denar ne presega svote 25.000 gld.; če presega 25.000 gld. ne pa 50.000 gld., znaša letni donesek 10 gld.; za vsakih daljnih 50.000 gld. plača se 10 gld. Občni zbor ima pravico, letne doneske po potrebi zvišati ali znižati.«

Slučajnosti. »Sklene se na predlog g. predsednika, da se izda vzoren račun v »Letniku«.

»Konečno se razgovarja mnogo o predlogu g. Lapajnetja, da bi se osnovala iz »Zveze« skupna denarna zadruga, v katero bi se stekali odvišni novci posameznih posojilnic in katera bi manjše posojilnice zalagala s hranilnimi vlogami ali s posojili. Po živahni debati povdarjajo zastopniki večjih posojilnic gg. M. Vošnjak, dr. Jurtela, dr. Klančnik in Simon, da take centralne posojilnice zdaj še ni treba, ker tako večje posojilnice kot Celje in Maribor

manjše podpirajo, vendar se naposled na predlog g. predsednika Vošnjaka sprejme omenjeni predlog z dostavkom, da se bode pri bodočem občnem zboru o tem razpravljalo.«

V odborovi seji dne 19. marca 1891 se nastavi kot revizor gospod P. Simon, tajnik mariborske posojilnice »in stori obljubo v smislu § 2. društvenih pravil.«

»I. Letopis Zveze slovenskih posojilnic 1890.«

V smislu sklepov zadnjega občnega zbora je izdala »Zveza« prvi Letopis. Sestavil ga je g. I. Lapajne. Letopis ima 42 strani. Predgovor je napisal g. M. Vošnjak, in pravi v istem med drugim sledeče: »V prejšnjih letih se je »Zveza« trudila, da je s svojim časopisom »Zadrugo« vstrezala posojilnicam in služila denarstvenemu in gospodarskemu napredku po Slovenskem. Zdaj je »Letopis« prevzel nalogo »Zadruga«, in nadjamo se, da bode ž njim vstreženo vsem našim sestram in tudi tistim posojilnicam, ki so sicer v duhu združene z nami, čeravno niso še dejansko svojega pristopa k »Zvezi« objavile. Pričakujemo pa tudi od teh slovenskih posojilnic, da se k nam pridružijo in da nam pomagajo nositi precejšnje stroške, katere bodemo imeli, ako bodemo hoteli leto za letom izdajati sličen »Letopis«.

Uvod pa je napisal pisatelj ter navaja med drugim to-le: »Slovenske posojilnice so naredile v teku 20 let velikanski napredek. Takrat ni bilo še razen »Obrtnega pomožnega društva« v Ljubljani nobene posojilnice. V tem letu (1891) pa je že 47 posojilnic ustanovljenih. S ponosom gledamo na te naše zavode, ki se brez vsake izjeme v svojem večjem ali manjšem delokrogu trudijo, da bi ljudstvo na eni strani k varičnosti vzbujale, na drugi strani pa mu pomagale s posojili na nizke obresti in krajše obroke, ob enem pa s slovenskim uradovanjem pospeševale slovensko omiko in varovale čast slovenskega jezika in slovenske narodnosti. Nekatero slovenske posojilnice so prav krepke že. V prvi vrsti se odlikuje celjska posojilnica, ki je letos praznovala slovesno in ponosno prvo desetletnico svojega obstanka. Manjše slovenske posojilnice se sicer ne odlikujejo z velikim denarnim prometom, a kažejo na drugi strani veliko gorečnost v svojem poslovanju in hrepenè zlasti po združenju z drugimi sestrami.«

Delo izkazuje potem sledeče tabele:

1. Slovenske posojilnice (število, kraj, razširjenost, starost, uredba).

2. Zadružniki (udje), odborniki (načelniki), nadzorniki (računski pregledniki).

3. Denarni promet.
4. Pristopnina in deleži.
5. Hranilne vloge.
6. Posojila.
7. Izposojila in lastni dolгови.
8. Gotovina in naloženi denarji.
9. Davek in pristojbine.
10. Upravni stroški.
11. Čisti dobiček in njegova poraba.
12. Zadrugi (rezervni fond).

K vsaki tabeli doda pisatelj svoje »opazke«. Nato slede sledeči sestavki:

Poslovanje slovenskih posojilnic.

Ustanovljenje »Zveze slovenskih posojilnic.«

Pravila »Zveze slovenskih posojilnic«.

Odbor »Zveze«.

Delovanje »Zveze« v lanskem letu.

Ravnatelji (načelniki) slovenskih posojilnic.

Račun društva »Zveze slovenskih posojilnic« za leto 1890.

O skupni denarni zadrugi.

O potrebi novih posojilnic.

Zanimive so »opazke« pisateljeve k posameznim statističnim izkazom. Tako pravi pri prvi tabeli »Slovenske posojilnice« sledeče: »Kmalu bodo imeli po Slovenskem vsi sodnijski okraji svojo posojilnico, zlasti velja to o slovenskih krajih Koroške in Štajerske. Na Koroškem so samo 3 slovenski okraji brez posojilnice, namreč: Trbiž, Šmohor in Podklošter. Na Štajerskem so brez slovenske posojilnice okraji: Kozje, Šmarje pri Jelšah, Slovenjgradec. Na Kranjskem pa je še žalibog 17 sodnijskih okrajev brez teh koristnih zavodov, na Primorskem pa tudi vsi brez naštetih 4 okrajev (i. s. Gorica, Köper, Komen in Cerčno). Posojilnica bi morala biti sicer v središču okraja, na sedežu sodnije ali davkarije. Na Štajerskem jih ima med 18 posojilnicami 12 svoj sedež pri sodiščih, na Kranjskem vse, na Primorskem 3, na Koroškem med 12 samo 2, kar kaže na neugodne narodne razmere, ker ni bilo na sedežih sodišč dovolj rodoljubov za snovanje posojilnic, ali pa da so nasprotniki ovirali v teh večjih krajih njih ustanovitev. Nasprotno je pa 12 veliko število za sicer žalostne koroške razmere, dočim je na Kranjskem le 13 posojilnic; koroške posojilnice so torej veselo znamenje, kako se vzbuja slovenski narod v tužnem Gorotanu v narodno-gospodarskem oziru.«

— Nadalje: »Slovenske posojilnice imajo v smislu postave z dne 9. aprila 1873 omejeno ali neomejeno zavezo (Haftung). Pri omejeni zavezi so družniki porok, če ni drugega določeno v pravilih, z dvakratnim zneskom svojih deležev, pri neomejeni zavezi pa jamči z vsem svojim premoženjem. — Kjer so visoki deleži in je veliko udov s takimi deleži, ondi uživa tudi posojilnica z omejeno zavezo zaupanje občinstva in dobro napreduje. Kjer so mali deleži, četudi je dovolj zadružnikov, veliko bolje uspeva posojilnica z neomejeno zavezo. Sicer je pa veliko na tem, kakšno zaupanje uživajo upravitelji posojilnice in s kakšno marljivostjo in natančnostjo zavod vodijo.« — Končno: »Veselo je n' pr. to, da so koroške in štajerske posojilnice osnovane skoraj brez izjeme na neomejeni zavezi, ker jim je baš na ta način najlažje dobro utrditi in razširiti se, kar je posebno potrebno v krajih, kjer so v narodnem oziru neugodne razmere.«

Pri denarnem prometu opazi med drugim to-le: »Nekatere posojilnice se morebiti raditega ne razvijajo, ker svojim zadružnikom od vplačanih deležev ne dajo niti obresti niti delnine (dividende) od čistega dobička.«

Pri pristopninah in deležih: »V obče imajo posojilnice v svojih pravilih gledé pristopa k zadrugi to določilo, da mora novi zadružnik podpisati pravila ali pismeno izjaviti, da pristopi k zadrugi. Vrh tega terjajo posojilnice (vse ne), kadar sprejemajo nove ude, (ena posojilnica noče več novih družtvenikov sprejemati, ena pa dela velike ovire pri sprejemanji) več ali manj veliko pristopnino. Največ posojilnic terja 1 gld. Jemlje se za pristopnino tudi nekaj odstotkov od deleža ali posojila, kakor je to pri bekštanjski, mozirski in drugih posojilnicah vpeljana. Gorostasno je pa, ako se terja za vstop strašansko velika svota, tako velika, da se je še zapisati ne upamo. — V pravilih imajo posojilnice po večini določeno, da se vsa pristopnina steka v zadrugi zaklad. N. pr. črnomeliska posojilnica ima vsled tega in vsled pobiranje 1 % za upravne stroške dosta večji zaklad, kakor krška, čeravno ste obe enako stari.«

»Deleži so jako imeniten faktor vsake posojilnice, oni so jedro obrtne glavnice. Od velikosti skupne svote deležev zavisi trdno in trajno razcvitanje posojilnice. Deleži so več ali manj stalno vloženi novci, katere je mogoče navadno le enkrat vzeti iz zadruge, in to le tedaj, ako je človek pravočasno in pismeno svoj izstop naznanil in ako je vse svoje dolgove in zaveze pri

zadrugi poravnal.« — In: »Veliko posojilnic ima le eno vrsto deležnikov; precej je takih, ki imajo dvovrstne, nekaj celo takih, ki imajo celo troje deleže, n. pr. v Celovcu (po 100 gld., 10 gld. 2 gld.) v Št. Jakobu (200, 100, 30) Mozirji (30, 10, 1 gld.) Družniki slovenskih posojilnic, ki ne jemljejo na posodo, zavežejo se precej trdo in so v nevarnosti, da utegnejo kaj žrtvovati. Kajti niso porok samo z vložnimi deleži, včasih (pri neomejeni zavezi) celo z vsem svojim imetjem. Raditega je pravilno, da jim naloženi deleži kaj dobička neso. Navadno je tudi v pravilih določeno, da deleži dajo tiste obresti, kakor hranilne vloge. Toda pri mnogih posojilnicah pravila o tem nobene določbe nimajo, in vsi zadržniki stavijo svoje zaupanje v konecletni dobiček, od katerega pričakujejo svojo delnino (dividendo). Več posojilnic je tudi, pri katerih imajo ljudje svoje deleže le iz domoljubja vložene, pri katerih že več let niso dobili od svojih deležev niti rednih obresti, niti delnine. Neka posojilnica, ki že več let posluje, ima še celo to trdo določbo v pravilih, da udje toliko časa ne dobe ničesar od svojih deležev, dokler ne doseže zadržni zaklad 10.000 gld. In kdaj bo še le to, ko ne broji zdaj niti 4.000 gld. Nekatere posojilnice dajejo deležnikom obresti in vrh tega konec leta še večjo ali manjšo dividendo. Tako n. pr. dobe na Vrhniki deležniki poleg $4\frac{1}{2}\%$ obresti še ravno toliko delnine, torej je ondotnim udom vložen denar dajal 9% , v Makolah 7% , po nekod 6% (v Krškem n. pr., toda tu dozda le tistim udom, kateri niso kredita potrebovali). Od mnogih posojilnic pa nismo teh dat zvedeti mogli. Da so deleži dokaj stalno uloženi denar, prepričamo se iz iz letnih računov, kjer je vselej dokaj več deležev med dohodki nego med izdatki, dočim se pri mnogih posojilnicah vsota vzdignjenih hranilnih vlog približuje svoti vložnih hranilnih vlog. Posojilnice res dobro store v lastnem interesu in v korist družnikom, ako deleže pridržujejo, kolikor le pravila dovoljujejo.«

Pri hranilnih vlogah pravi: »Hranilne vloge so prav mikaven denar in dobra podpora posojilnicam. Kedar uživa zadruga dovolj zaupanja, začnejo hranilne vloge v večji meri prihajati. So posojilnice, ki dobe h krati hranilne vloge po 5.000, 10.000, 15.000, 20.000 gld. in še več. Nasprotno pa je posojilnica, ki deluje že tretje leto brez hranilnih vlog, samo z deleži. Zato je pa njen promet še zelo majhen. Ta zadruga je v prav poštenih rokah; vsaj sta v odboru župan in učitelj. Zato ne vemo, zakaj je brez hranilnih vlog. Ali jih ne mara? Ali ni to v njenih pravilih? Ali je dotični kraj res tako suh? — Največ hranilnih vlog so

lani izkazale te le posojilnice: Celje (čez $\frac{1}{2}$ miliona) Maribor, Ptuj, Metlika, Mozirja itd.

5 $\frac{1}{2}$ % obresti je dajala hranilnim vlogam le ena posojilnica (ormožka).

5 % obresti 16 posojilnic.

4 $\frac{1}{2}$ % obresti 12 posojilnic.

4 % obresti 5 posojilnic.

Pri neki posojilnici (ob laški meji) zalagajo učitelji (profesorji) in duhovniki zavod s hranilnimi vlogami, da more kmetom posojevati. Glede % hranilnih vlog naj omenimo, da so pri ustanovitvi posojilnic bili skoro povsod višji procenti, nego so zdaj, kar kaže lep gospodarski napredek, ker je denar cenejši postal. Hranilne vloge prinašajo razni stanovi, večje svote bogatejši ljudje, male svote posli in drugi. V obče imajo posojilnice za svoje potrebe dovolj hranilnih vlog, le manjšim in novoustanovljenim zadrugam jih manjka, vendar je le malo pritožb. — Hranilne vloge so z ene strani res lepa podpora posojilnicam, ker se dajo od njih v obče nižje obresti, nego od deležev. Toda utegnejo biti včasih nevarne kreditu posojilnic. Če bi nastale govornice o vojski ali o kakšnem državnem polomu, misliti bi utegnilo nevedno občinstvo, da so tudi posojilnice državne ali cesarske kase. Utegnili bi torej hranilničarji naenkrat svoje vloge umikati. In če nima posojilnica doma ali drugod dovolj zaloge, pride v neprijeten položaj, tako da njen kredit občutno trpi. Posojilnice naj torej nikdar ne bodo brez gotovine in brez primerne svote drugod naloženega denarja. Na to okoliščino je »Zveza« še pred leti opomnila posojilnice s posebno okrožnico.

O posojilih razpravlja takole: »Važna naloga posojilnic je posojevanje. To pa je tudi najtežja naloga; kajti gledati je treba, da se s posojevanjem blag namen doseže, t. j. ljudem pomagati iz denarne zadrege, ljudi obvarovati še večje škode. Gledati mora sleherna posojilnica nato, da se ne izpolnijo besede nekega domoljuba slovenskega, ki je v svoji nevolji, da mu kmetje od dolžnih glavnic le težko obresti plačujejo, rekel, ko se je v njegovem kraju snovala posojilnica: »Posojilnica bode nova prilika za večje zadolževanje kmetov«. — Če tudi se oziram na te besede, vendar moramo priznati, da so posojilnice potrebne, če bi tudi družega namena ne imele, kakor posojila dajati; kajti človek mora včasih na posodo vzeti, naj dobi denar kjer koli in pod katerimi pogoji koli. Kedar pride torej naš bližnji v take stiske, pomagajo mu posojilnice. Na škodi je vedno človek, če na po-

sodo vzame — vendar vsikdar ne, kajti včasih narede z izposojenim denarjem dobro kupčijo, včasih se obvaruje večje škode itd. Gledati morajo pač posojilnice, da ne jemljejo previsokih obresti in da se drugih stroškov dolžniku preveč ne nakupiči.«

»8⁰/₀ obresti jemljete samo 2 posojilnici, pa še ti ne v vseh slučajih, ena samo takrat, kadar nedruštvenikom posojuje.

7⁰/₀ obresti jemljó 3 posojilnice.

6⁰/₀ » » 26 »

5¹/₂⁰/₀ » » 9 »

5⁰/₀ » jemljó 4 »

Nekatere jemljejo dvo-, druge zopet trovrstne obresti; nizke obresti za posojila na hipoteke, višje na menice, še višje, kadar se samo na zadolžnice posojuje.«

»Največ posojilnic daje posojila na dolžna pisma, ter terja poroštvo. Na zadolžnice, ki se vknjižijo, daje se le malo posojil. Veliko se posojuje na menice s poroštvom in brez poroštva. Najcenejše je posojevanje na dolžna pisma brez poroštva in brez vknjiženja. Toda ta način se svetuje le pri imovitih in poštenih zadrušnjikih. Pri dolžnih pismih je to dobro, da ni ravno treba sodnijskega ali notarskega poverenja pri osebah, katere pisati ne znajo; zadostujeta le dve priči. Največ delajo naše posojilnice z zadolžnicami s poroštvom. Na menice dajejo tudi veliko denarja, in sicer nekatere posojilnice že več let le na menice. Kjer znajo ljudje pisati, je to tudi najbolje, ker je kolek nizek. Nekoliko je pa to radi tega dobro, ker imajo dolžniki večji strah pred menico. Nevarno in pogubno za-nje pa je, če pride do tožbe, kajti menična tožba je draga. Mnogim ljudem je pa tudi vstreženo, da dobe denar na hipoteke, ker v tem slučaju ni jim treba iskati niti porokov, niti skrbeti, da bi se hitro vrnilo. Vendar posojilnicam ni svetovati, da bi veliko na hipoteke dajale; to je v prvi vrsti naloga hranilnic. Tudi naj bi po naših mislih posojilnice le krajši čas denar pri dolžnikih puščale, pa ga zopet izterjale, zlasti ne vknjižena posojila, kajti denar posojilnic naj bode bolj gibčen in premičen, kakor pri hranilnicah. Da pa se denar tudi pri posojilnicah tako hitro ne vrača, marveč dalje časa med ljudstvom ostaja, kaže to, ker imajo posojilnice vedno več svojega premoženja v posojilih«.

»L. 1885 so imele vse posojilnice 1,904.960 gld. v posojilih,

» 1889 » » » » 3,622.806 » » »

» 1890 » » » » 4,216.228 » » »

Na novo se je dalo leta 1890 2,322.700 gld. posojil, a vrnilo pa

1,684.425 gld. S svojimi dolžniki ravnajo milostno naše posojilnice. To jim dosedaj ni bilo v škodo, a utegnejo imeti sčasoma vendar kaj zgube, če bodo premilostno ravnale. Morebiti imajo vse slovenske posojilnice okrog 15.000 dolžnikov, pa l. 1890 ni bilo čez 100 tožb po vsem Slovenskem. Največ tožb je bilo proti nedružnikom naperjenih pri posojilnici, ki skoro edino le nedružnikom posojuje. Do prodaje pa je prišlo po vsem Slovenskem komaj v 10 slučajih. To se je pa in se bode še večkrat pripetilo, da poroki za dolžnika plačajo, pa vendar so to le majhne svote; do l. 1890 so v 32 slučajih poroki plačali.

O izposojilih ali lastnih dolgovi: »Najbolje je za sleherno posojilnico, ako deluje s svojim denarjem, t. j. z lastnim združnim zakladom in z deleži. Previdnejše mora postopati, ako posojuje hranilne vloge. Naitežje stanje ima pa posojilnica, ki mora sama izposojevati si, da ustreže svojim družnikom, ki na posodo iščejo. Takih posojilnic ni veliko. Na Koroškem n. pr. ni nobene, kar nas posebno veseli, ker to kaže, da stoje koroške posojilnice na svojih nogah. Dobile so menda pa od drugih slovenskih zavodov dovolj hranilnih vlog. Od drugih posojilnic, ki imajo izposojila, zapazimo 2 na meji Slovenstva; ti ste vzeli gotovo iz domoljubja na posodo, da rešite narodno čast s tem, da ste baš z izposojenimi novci mogli začeti nekoliko obsežno delovanje. Pri izposojilih je le to neprijetno, ako se morajo od njih višji odstotki plačevati kakor od hranilnih vlog. In to nam je od dveh posojilnic znano; 5⁰/₁₀₀ plačujejo hranilnim vlogam, 5¹/₂⁰/₁₀₀ pa od izposojil. Ker jemljejo od dolžnikov le 6⁰/₁₀₀, delujejo torej pri izposojeni svoti le z 1¹/₂⁰/₁₀₀. Ako bi bile izposojene svote velike, ne bi mogle uspešno delovati. Iz tega razvidimo, da je še pri nas predrag denar in da nimamo Slovenci še zavoda, iz katerega bi ga vsaj posojilnice dobivale po dosta nižjih odstotkih.«

O gotovini in naloženem denarju: »Star kranjski pregovor veli: Prazna mošnja, cagav mož«. To naše posojilnice več niso. Vsaka ima tudi več gotovine doma. Večje posojilnice po 10.000 gld., srednje po 5.000, male po 1.000 gld. in tudi najmanjše niso navadno brez stotakov. In to je potrebno, kajti drobiž, gotov denar mora biti vedno pri rokah. To pa tudi kaže gornji izkaz. Pri tem pregledu so še posebno prijetne one rubrike, ki kažejo, drugod naloženi denar. Tudi v teh predalih se množe števila od leta do leta, kar je potrebno. Slovenske posojilnice imajo svoj denar naložen v hranilnicah in posojilnicah. Pri prvih in pri večjih posojilnicah nalagajo ga zavoljo tega, da ga v potrebi lahko vsak

čas dvignejo. Pri manjših posojilnicah imajo radi tega denar naložen, da jih podpirajo. V škodo jim drugod naložen denar navadno ni, kajti vobče dobe toliko ali še več obresti, kakor same plačujejo. Le pri poštni hranilnici, kjer je malo posojilnic, čeravno je občevanje ž njimi nekaj zelo pripravnega, dajo se nižje obresti, 3⁰/₀, in v čekovnem obrtu samo 2⁰/₀. Toda v poštini hranilnicah imajo naše zadruga le mimogrede nekaj novcev naloženih.«

Obširne opazke so pri tabeli »Davek in pristojbine« .. Pri združnih zakladih razpravlja pisatelj takole: »Krona vseh števil so ta, katera smo v zadnjem predalu navedli. Zadržni zaklad (rezervni fond) je namreč prava in edina lastnina (poleg inventarja) vsakega denarnega zavoda. Čim večji je ta zaklad, tim boljša in trša je podlaga, na katero je zavod postavljen. Večji ko je društveni zaklad, večje zaupanje bode posojilnica pri občinstvu imela. Ako posojilnica previdno deluje, mora njen zaklad rasti od leta do leta. Posojilnica mora

1. sama od združnega zaklada vsaj take obresti plačevati, kakoršne daje hranilničarjem ali združnikom, če zaklad ni izločen iz splošnega prometa;

2. pride v združni zaklad vsa pristopnina;

3. pobirajo se včasih za združni zaklad nekatere pristojbine, n. pr. pri poboljšanju;

4. pride od čistega vsaj toliko v združni zaklad, kolikor pravila določujejo, navadno vsaj 5⁰/₀. Katere posojilnice imajo po več združnih zakladov, to kaže gornji pregled. Špeciální zaklad za mogoče zgube se največ šele potem ustanovi, ako nimajo pravila o splošnem zakladu določila, da se iz njega tudi zgube pokrivajo. To je radi davkov, kakor smo že omenili.«

Na strani 32 — 33 objavlja pisatelj članek o poslovanju slovenskih posojilnic. Urejeno je tukaj gradivo, ki se je zbralo o priliki revizij: »Poslovanje slovenskih posojilnic je vobče pravilno, pri mnogih celó vzorno. Predno začne posojilnica poslovati, storé se vsi potrebni koraki, da se postavi zadostilo. Sestavijo se pravila, ki se dajo v tisek, kakor hitro je zadruga pri deželnem (okrožnem) sodišču vpisana ali registrovana. Posojilnice sprejemajo ude in dovoljujejo posojila v rednih sejah, katere ima načelstvo navadno enkrat v tednu. Vodijo se brez dvoma v redu in pravilno vse knjige, kakor je predpisano po trgovskih postavah. Na denar skrbno pazijo in pri posojilih in tožbah gledajo, da niti dolžniki, niti poroki niso preveč škodovani. Vse posojilnice so kolikor toliko marljivo nadzorovane; imajo že domače preglednike,

(nekateri še dva nadzorovalna odbora), pa pridejo tudi c. kr. uradniki posojilnice pregledovat v nekih obzirih, n. pr. finančni komisarji, če so knjige zadolžnice in menice kolkovane pravilno; davkarski uradniki se včasih glede neposrednih pristojbin prepričajo. Pri neki posojilnici so pregledali tudi, če se resnično le udom posojuje in zastran razdelitve čistega dobička. Pregledovanje dolžnih pisem in menic zastran kolkovanja se pa pri neki posojilnici c. kr. finančnemu komisarju z ozirom na postavo od 13. decembra 1862 ni dovolilo.«

Nadalje natančno razpravlja o računskem zaključku, daje pojasnila in nasvete tako v stvarnem oziru kakor tudi glede rabe lepe slovenske besede: »Pri uzornem posojilniškem računu naj bi se gledalo, da bi se rabili domači, lahko umljivi izrazi, kajti ti računi pridejo največ slovenskim kmetom v roke. Tuji izrazi naj se odstranijo, kjer se le morejo in naj se nadomestijo z domačimi. Namesto »konto« naj se rabi kar »račun«, mesto »kredit« rekajmo »dobiček«, mesto »debet« »zguba«, mesto »bilanca« »stanje«, mesto »aktiva« »imetje«, mesto »pasiva« »dolгови« ali »zaveznosti«. Pri denarnem prometu naj se rabi »dohodki« ali »izdatki« (beseda »stroški« naj služi, kadar »stroške« navajamo, le pri »upravnih stroških«); besede »saldo« ni rabiti, ker se da nadomestiti včasi z »gotovino«, včasi s »primanjkljajem«. Za »rezervni fond« rabimo »zadružni zaklad« ali »zadružna (prihranjena) zaloga«. »Zadružno premoženje« ne kaže rabiti, ker ono utegne obsegati poleg zadružnega zaklada tudi inventar, posestva in tako dalje. Posojilnice naj se nadalje ne imenujejo društva, marveč zadruga in društveniki »zadružniki« ali »družniki«. Iz računov slovenskih posojilnic, ki so vsi vestno nastavljeni in priobčeni, se še da sklepati, da je vse poslovanje teh naših zavodov skrbno in previdno, da se n. pr. ne spremljejo malovredni in nepošteni zadružniki, da se dajejo posojila le na varna mesta, da se vodijo vse knjige pravilno v zmislu trgovinskih zakonov itd. Ne dvomimo namreč, da ne bi se sleherni ud svojeručno podpisal, kedar k posojilnici pristopi, ali da ne bi se imelo vse pri posojilnici v najboljšem redu itd.«

(Dalje prihodnjič).

MILOŠ STIBLER:

Važna vprašanja.

Cela vrsta perečih vprašanj je, o katerih bi se moralo razpravljati na takih sestankih, kakor je današnji. Eno najvažnejših, in to je ono o krizi našega združništva je že bilo v razpravi. Tudi revizorjevo poročilo spada tu sem. Meni preostaja, da se dotaknem še nekaterih drugih točk in sicer hočem na kratko spregovoriti o združnem blagovnem prometu, o novem združnem zakonu in o načrtu za državno združno denarno centralo. Poprej pa mi bodi dovoljena še kratka opazka o posojilnicah in sicer o stvari, ki so jo dosedanji gospodje poročevalci prezrli, a je brezdvomno važna.

Posojilnice in obrestna mera.

Posojilnice so po vsem Slovenskem najbolj znane zadruge, razuntega zavzemajo slovenske posojilnice tudi med vsemi avstrijskimi glede svoje gospodarske moči prav odlično mesto. Glede notranjega poslovanja ali pravzaprav glede duha, ki vlada po naših posojilnicah, pa imamo še dovolj povoda za hudo grajo. Slišali smo to že iz prejšnjih predavanj, eno hočem dodati še jaz in sicer o obrestni politiki naših denarnih zadrug. Posojilnica ima namreč namer preskrbovati kmetovalcu in obrtniku kolikor mogoče cen kredit. V tem oziro so posojilnice po nemškem Avstrijskem in po Češkem vzorne. Tudi v času največje denarne draginje se dobi tam posojilo po $4\frac{1}{2}\%$ - 5% , pri nas pa se posojuje po 6% , 7% , 8% . Nemške in češke posojilnice so mogle vztrajati pri nizki obrestni meri, ker so pravočasno poučevale ljudstvo svojih okolišev o namenu, ki ga zasledujejo. Slovenske posojilnice so to opustile in toliko jih je danes, ki vobče delujejo le na velik profit. Izkazati koncem leta kolikor mogoče veliko dobička, to smatrajo slovenske posojilnice za glavno. Tako prezrejo svojo poglobitno ulogo: preskrbovati posojilojemalcu ceno posojilo in temu primerno postopati tudi pri obrestovanju hranilnih vlog.

Naravnost gorostasne stvari se godijo danes glede obrestovanja hranilnih vlog. Obrestovanje po 5% je vsakdanje, $5\frac{1}{2}\%$ do 6% se najde pogosto. Kako je potem mogoče skrbeti za cen kredit? In ni upanja, da bo kmalu boljše. Lov na vloge je postal prevelik, nikomur pa ne pade v glavo, da bi ljudstvo po-

učeval o nevarnosti previsokega obrestovanja vlog. Tu je korenita sprememba neobhodno potrebna. Sklicevati bo treba poučne sestranke med ljudmi, kjer se bo o teh vprašanih razpravljalo. Skrbeti bo treba za razširjenje knjig in časopisov, ki bodo o tem razpravljale na prav poljuden, lahko umljiv način. Pred vsem pa bo o tem treba poučiti načelstva sama, kajti dosedanja načelstva so vsled tega, ker so mnogokrat premalo poučena o pravih namenih posojilnice in o važnih posojilniških vprašanih vobče, glavni povzročitelji grajanih nedostatkov. Toraj več pouka pri načelstvu samemu, potem pa pri vsem ljudstvu posameznih posojilniških okolišev! To je v bodoče naša glavna naloga.

Zadružno nakupovanje.

Kakor je ljudstvo s pomočjo posojilnic vzelo samo v roke izmenjavo denarja med posamezniki in s tem izključilo poprejšnje zasebne posredovalce, iz katerih so se tolikokrat razvili zloglasni oderuhi, tako je začelo misliti na tako samopomoč tudi glede kupovanja in prodajanja raznih gospodarskih potrebščin in pridelkov. Spoznalo je, da se mnogokrat vrine med pridelovalca in konzumenta cela vrsta posredovalcev, da gre blago včasih skozi roke pet do šest in še več trgovcev in mešetarjev, predno je prišlo od pridelovalca ali producenta do konzumenta ali do onega, ki uporabi blago v svojem gospodarstvu. Ti vrinjeni medtrgovci hočejo seveda živeti in kolikor mogoče mnogo zaslužiti, vsled česar se blago močno podraži. Začelo se je toraj razmišljati o tem, kako bi se nepotrebna medtrgovina izločila in dobiček medtrgovine prihranil onim, katerim po naravni pravici najbolj gre, to sta producent in konzument.

Če se oziramo samo na kmetijske razmere, na kupčevanje z različnimi kmetijskimi potrebščinami in kmetijskimi pridelki, vidimo pred vsem, da so začeli kmetovalci nekaterih narodov že pred več desetletji izločevati medtrgovino na ta način, da so se družili v nakupna in prodajna društva ter so sami brez trgovcev kupovali in prodajali. Ostanimo enkrat samo pri nakupovanju. Kmetovalci so rabili za svoje kmetijsko gospodarstvo raznih semen, umetnih gnojil, stroje i. t. d. Ako so se v kakem kraju združili v društvo in so n. pr. umetno gnojilo gotove vrste naročili potom tega društva (zadruga), tedaj je bilo treba naročiti še cel vagon, morebiti celo še več vagonov. Tako velike množine ni bilo treba naročiti pri domačem trgovcu, temveč se je društvo lahko obrnilo kar na tovarno in je s tem izločilo medtrgovce

ter tako dobilo blago najcenejše, kakor mogoče. Ko so se taka društva ali zadruga ustanovile po mnogih krajih ter so krajevne zadruga osnovale med seboj zvezo, je bilo še boljše. Zveza je rabila morebiti že več sto vagonov na leto. Lahko je toraj sklenila s tovarno še ugodnejšo pogodbo. Še boljše je bilo, ko so se pokrajinske zveze združile. Tako tvorijo zadružne zveze v Nemčiji državno zvezo kmetijskih zadrug. Ta sklene s tovarnami pogodbo za celo Nemčijo. L. 1908 je ta zveza prodala umetnih gnojij 23 milijonov stotov! Zveza je za to ogromno množino sklenila pogodbo s tovarnami in je s tem izločila tisoče medtrgovcev. Če je medtrgovina povprečno zaslužila pri stotu 5 vinarjev, je to že nad 1 milijon kron. Toda medtrgovina je imela, kakor uči izkušnja, v celem še večji dobiček. Vse to ostane sedaj kmetovalcem. Slednji imajo še drug dobiček in sicer s tem, da se tovarne trudijo dati zvezam, ki so sedaj največji odjemalci, kolikor mogoče najboljše blago.

Še en dobiček imajo kmetovalci. Sedaj naročajo skupno cele vagone. Ako dajo vsak vagon skupaj preiskati v kemičnih preiskuševališčih, pride stroškov na posameznega kmetovalca prav malo. Poprej je kupoval kmetovalec gnojilo v malih množinah pri trgovcu. Tiste male množine ni mogel dati v preiskuševališče, ker bi se blago s tem preveč podražilo. Potrebno pa je umetna gnojila preiskati, to uči izkušnja. Zadružne zveze, ki se z blagovnim prometom pečajo delj časa, so o tem objavile že mnogo dokazov. Mnogokrat se v tovarnah zgode pomote, ki znašajo v vrednosti velike zneske. Vsako naročilo naj se torej da preiskati. To velja za umetna gnojila, pa tudi za semena in močna krmila. Ravno tako rabi neizkušen kmetovalec pomoči pri nakupovanju strojev. Zveze naj bi toraj tozadevno kupčijo posredovale in imele v službi strokovnjake za stroje. Ti strokovnjaki bi imeli nalogo varovati kmetovalčeve koristi. Tako se dela drugod, v Nemčiji, na Češkem, celo v Srbiji i. t. d.

Kako postopati pri organiziranju zadružnega ali skupnega nakupovanja? Ni treba da se ustanavljajo posebne zadruga. Vse to delo lahko opravijo posojilnice. Le tam, kjer bi posojilnice iz kakšnegakoli razloga tega dela ne mogle opravljati, tam bi se ustanovile posebne nakupne zadruga. Vendar bi bile to le izjeme. Skoraj povsod morejo skupna naročila prevzeti posojilnice, osobito rajfajzenovke. Postopajo pri tem čisto enostavno. Recimo, da je treba kupiti umetnih gnojil. Skliče se toraj kmetovalce na pogovor. V začetku jim bo treba razložiti koristi, ki jih daje raba

umetnih gnojil, potem koristi skupnega naročanja. Na to se zberejo naročila. Kmetovalec A rabi toliko, B toliko i. t. d. Vsa ta naročila izroči potem posojilnica zadružni zvezi, ki je potom državne zveze deležna najugodnejše pogodbe s tovarnami. Tudi na Avstrijskem je to skupno naročevanje že tako razvito, da je naša splošna (državna) zveza na Dunaju n. pr. pri Tomaževi žlindri za l. 1913 sklenila že skupno pogodbo za okroglo 4000 vagonov! Zveza naroči toraj na podlagi te skupne pogodbe, blago pride na najbližjo postajo naročujoče posojilnice, posojilnica obvesti vse kmetovalce, da pridejo kar na postajo, odpeljejo vsak svoj delež in se pobotajo s posojilnico radi plačila, pa je kupčija izvršena. Na ceno tovarne doda zveza za svoje stroške par kron, morebiti 5, potem posojilnica malenkost. Tako znašajo stroški posredovanja pri vagonu 10-15 K, med tem ko je zasebni posredovalec zaslužil 50, 100 in še več kron. Postopanje je enostavno, korist za kmetovalca pa velika.

Kakor pri umetnim gnojilu, tako se postopa tudi pri močnih krmilih, semenih in strojih. Treba je le, da posojilnice v svojih okoliših razglase, da se vse to blago dobi z njihovim posredovanjem pod najugodnejšimi pogoji. Vsa naročila naj se izroče posojilnici, posojilnica pa odpošlje naročilo zadružni zvezi, ki ima tudi za tako blago sklenjene posebne pogodbe naravnost z najboljšimi tovarnami. Tudi pri teh predmetih ostane potem skoraj ves dobiček dosedanjega zasebnega posredovanja kmetovalcu ali konzumentu. Posojilnice, ki se v zadostni meri zavedajo velikih nalog, ki jih morajo vršiti v korist svojim kmečkim članom, se ne bodo zoperstavljale, poprijeti se z vso resnostjo zadružnega nakupovanja raznih kmetijskih gospodarskih potrebščin. Potrebno je, da gredo z duhom časa in vpeljejo to, kar se je drugod že preizkusilo in obneslo.

Zadružna prodaja.

Kar velja za nakup potom trgovca ali zasebnega posredovalca, isto velja tudi za prodajo raznih kmetijskih pridelkov. Kmetovalec ne ve za dnevne cene, ne presodi natančno kakovosti blaga, in vzame od mešetarja mnogokrat že po več mescev pred žetvijo na bodoči pridelek predujem ter tako zabrede v celo zanjko okolnostij, ki pri določevanju cene, kakor jo naj prejme za svoj pridelek, delujejo proti njemu. Kaka premoženja so na ta način našemu kmetovalcu že šla v izgubo! Ni čuda toraj, da so se mnogim začele odpirati oči in so tudi pri prodaji svojih pri-

delkov začeli hoditi isto pot, kakor jo hodijo pri nakupovanju potrebnih: zadrúžna kupna prodaja, bodisi potom posebne prodajne zadruge, bodisi potom posojilnice. Pri drugih narodih je ta vrsta zadrúžnega poslovanja že zelo razvita. Imajo zadruge za prodajo žita, živine, vina, krompirja, sadja i. t. d. Tudi na Slovenskem že poznamo take zadruge: v prvi vrsti imamo vinarske zadruge, potem zadruge za vnočevanje živine in krompirja.

Zadrúžna prodaja je mnogo težavnejša, kakor pa zadrúžno naročevanje ali nakupovanje. In sicer radi tega, ker je pri skupni prodaji, osobito ako se ista vrši potom posebnih prodajnih zadrug, kakor so n. pr. naše vinarske ali kletarske zadruge, treba mnogo zadrúžne vzgoje med člani. Nevzgojeni člani so namreč navadno mnenja, da je njihova prodajna zadruga stvar, proti kateri se morajo z vso silo bojevati, staviti proti isti glede cen svojega pridelka večje zahtevke, kakor proti zasebnim prekupevalcu, zahtevati, da odvzame vse slabo blago i. t. d. Čisto pa prezrejo, da so vsi sami prodajna zadruga, da je član in zadruga toraj eno in isto. Kje imamo danes po Slovenskem prodajne zadruge, v katerih bi bilo članstvo v tej točki do dobra vzgojeno? Ne poznam je, ker je ni; kajti pri nas se ustanavljajo zadruge vobče napačno, posebno pa še velja to za prodajne zadruge. Prvi pogoj bi vendar moral biti, da se vsakogar, ki želi pristopiti, natančno pouči o bistvu in temeljnih načelih take zadruge, vse drugo sme še le temu slediti.

Posebno na naših vinarskih zadrugah imamo že dovolj izkušenj. Zadrugar, član, zahteva od mlade zadruge pri kateri je vložil morebiti samo par kron deležev, najvišje cene. Deleži so nizki, zadruga si mora najeti visoka izposojila. Tako mora plačevati visoke obresti, posebno v času denarne draginje, kakor je sedaj, razun tega ima drago blago v rokah, kajti člani hočejo biti dobro plačani. To so potem začetki zadruginega nazadovanja in končnega pogina. Izkušnja danes uči, da se mora pri vinarskih, kakor sploh pri vseh prodajalnih zadrugah postopati sledeče: Deleži morajo biti visoki. Ako jih član ne more vplačati naenkrat, naj vplačuje v poljubnih obrokih. Čim večji obratni kapital bo potreben, tem višji morajo biti deleži, da se zadruga če le mogoče izogne izposojilom. Pri prevzemanju pridelkov od članov naj se določijo primerne in ne pretirane cene. Pri nekaterih pridelkih, n. pr. pri vinu, bo najbolje, da določa cene posebna komisija. Takoj se izplača na blago članu 70⁰/₀ - 75⁰/₀ vrednosti, ostanek pa še le koncem poslovnega leta, ako se izkaže dobiček.

Če je izguba, pa se v kritje porabi, ako še ni rezerv, del ali celi znesek še neizplačane vrednosti. V slučaju pa, da se doseže visok dobiček, se porabi en del za rezerve in zmerno obrestovanje deležev, drugi del se razdeli med one, ki so prodali zadrugi pridelek in sicer sorazmerno po množini zadrugi izročnega blaga. Določiti se mora nadalje, da je vsak član pod gotovo denarno kaznijo zavezan izročiti ves svoj pridelek zadrugi. To so temelji takega poslovanja. Kjer ljudje, ki prihajajo v poštev kot člani, ne pristojajo na ta temeljna načela, tam se naj prodajne zadruge sploh ne ustanavljajo.

Vse to velja za slučaj, da se je ustanovila posebna zadruga za skupno prodajo. Nekateri posle pa lahko opravi tudi posojilnica ali mlekarna. Zadruga Zveza v Celju je n. pr. poskusila zadnjo jesen s prodajo sena. Prodala ga je za svoje člane 20 vagonov. Dobila je odjemalce in je na podlagi ponujenih cen plačevala članom tako, da je sama za svoje stroške zaslužila malenkosten znesek. Izkazalo se je pri tem, da je plačevala Zveza članom 80% do 100% in še nad 200% boljše, kakor so dajali v istih okoliših za podobno blago zasebni prekupci. Miglaj za bodočnost! Ker se je prvi poskus obnesel izvrstno, bo Zveza nadaljevala. Podpirati jo morajo pri tem posamezne posojilnice. Zveza se obrne na posojilnice, iste razglase priliko prodaje svojim članom ter jim gredo na roko. Kakor pri senu, tako bi se morebiti dalo postopati še pri kakih drugih pridelkih n. pr. pri sadju i. dr.

Vprašanje zadrugnega nakupovanja in prodajanja je brezdvomno velike važnosti in ima ta način poslovanja po soglasnem mnenju vseh zadrugarjev najlepšo bodočnost. Radi tega bodi tudi dolžnost vseh slovenskih zadrugarjev, da se s to zadevo pečajo in skušajo ustvariti nekaj praktičnega. Razdeljevanje izdelkov med konzumente, bodisi kmetijskih, bodisi industrijskih in rokodelskih, prehaja polagoma zanesljivo pod oblast konzumentov in producentov samih, ki s pomočjo zadrug 1.) izločujejo medtrgovino, 2.) za sedanje razmere na najcenejši in najpravičnejši način opravljajo razne kupčije. Tozadevno organizatorično delo pri drugih narodih naglo napreduje in rodi velike uspehe. Slovenci ne smemo zaostati. Zaostajanje bi ne pomenilo le za vse naše prizadete sloje velike gmotne škode, temveč za narodovo celokupnost tudi škodo v narodnem oziru.

(Konec sledi).

P. STRMŠEK:

O širjenju kmetijske naobrazbe med ljudstvom.

Še nekaj je takih mož, ki v resnici delajo za narod, ki so vzvišeni nad egoizem ter se ne strašijo dela. Še nekaj jih je in lahko jih po njih majhnem številu imenujemo le častne izjeme splošne brezbržnosti. Kaj vse bi se dalo storiti, če bi volja postala meso, če bi ne spuhlo vse navdušenje že čez eno samo noč. »Treba se nam bo vzdramiti iz tiste moralne otrplosti in strašne nedelavnosti, ki nas tlači k tlom, ki nam jemlje voljo in veselje do javnega dela«. (Narodni List l. 1912). Res, zadnji čas je, ljudstvo je treba vzdramiti in če ga ne bomo mi, ga bodo drugi — a v svojem duhu.

Na tisoče imamo ljudi, ki bi se jim štelo v zaslugo, če bi zmezili le z mezincem, če bi dali samo svoje ime za dobro stvar. Pa ne in ne. Zakaj ne? Odgovor je jasen: iz komodnosti. In tako se širi ta malomarnost od enega do drugega, kakor je rekel prav dobro g. dr. Kukovec: »Marsikdo je prerahločuten in vidi ne v napadih nasprotnikov, ampak v brezbržnosti (političnih) prijateljev bridko prevaro in se ohladi za delo ter se umakne iz javnega življenja«. (Glavni zbor Narodne stranke 1912).

Še žalostneje pa je, kar se žal najde prav često, da se hudo gleda na one, ki hočejo delati, da se jim dela zapreke in to največkrat od ljudi, ki sami niso storili še trohice. Moško se vpraša: »Kaj hočemo z ljudmi, ki samo stojijo med narodom, samo zahtevajo kruha od naroda, vse prekriticirajo in zlovoljno obsojajo, a narodu ničesar ne dajo?« (Straža 11. X. 1912).

Hvala Bogu imamo zmognih ljudi dovolj. Saj ni treba učenjaka, da ustanovi in vzdržuje Ljudsko knjižnico. Če ni knjižničar preveč »odbijajoča« oseba, se bo knjižnica priljubila in gotovo dobro uspevala. Širila se bo knjiga od hiše do hiše, iz roke v roko.

Toda pisati sem hotel o širjenju kmetijske in gospodarske naobrazbe med ljudstvom. Prav! Ali se ne da tudi tega doseči potem navadne ljudske knjižnice in skupno z njo? Strokovno društvo je mnogokje nemogoče in je slabo obiskano, saj večinoma drže taka društva le gotove osebe; če te odidejo, razpade društvo. Drugače pa je z navadno knjižnico. Gotovo ji je le nakras, da vsebuje tudi knjige, ki se pečajo s kmetijskimi, z gospodarskimi vprašanji. In ko pride mladež po knjige, da bi si krajšala ne-

deljske popoldneve, glej, da se ji zraven tudi poučna knjiga, in stavi nekaj, ko bo kmetič slišal njen naslov, poiskal bo naočnike, prelistal knjigo in gotovo ga bo kaj zanimalo. Na tak način se bo poučil o stvareh, ki so mu silno potrebne, pa bi mu ostale tuje; sam si bo pač težko šel iskat knjige, ki bi mu pripovedovala o uporabi gnoja, o zdravljenju živine, o spravljanju mleka, o kletarstvu, o drugih gospodarskih vprašanjih, saj je znano, da se mora našega kmetovalca naravnost prisiliti, da se pusti poučiti.

In še druga prilika: V vsakem, količkaj obljudenem kraju prirejajo se veselice, četudi v najmanjšem obsegu. Pride mladina, pridejo pa tudi možje, da se malo pozabavajo. Ob takih prilikah naj nastopijo delavci, povedo, kar se jim zdi primerno času in kraju. Tu je prilika, kjer se lahko združi veselo s koristnim, kjer se lahko narodu pove, kaj bi se lahko zboljšalo, kaj bi mu lahko olajšalo življenje. Če bi se dosledno in povsod tako delalo, gotovo bi se take prireditve priljubile in kmetijstvo bi napredovalo. Tako pa dremljemo vsi: kmetič pa čaka mlade lune, kakor sta čakala oče in ded.

To in še marsikaj bi se dalo pri nas zboljšati, pa delavcev ni. Če kedaj, smemo se sedaj zavedati, da resni so dnevi... V bodrilo nam naj bodo besede dr. Kočevarja: »To kar sem storil v svojem življenju za narod, mi je največja tolažba v starosti. Verjemite mi, da se človeku na starost zdi, da je vse drugo malo ali nič. Le to, kar je storil človek za narod in občni blagor, to ostane in ima svojo vrednost«. (Vošnjak, Spomini I. str. 124).

Izkušnje z združnimi klavnicami.

Velike razlike med skupičkom, ki ga kmet dobi za prodano živino in med cenami mesa, katero razpečava mestni mesar na drobno, dajo večkrat povod za ustanovitev združnih klavnic. Kako malo razveseljive izkušnje so si pridobili kmetje vobče z ustanovitvijo teh združnih klavnic, o tem se je že ponovno razpravljalo. Zanimivo potrdilo teh izkušenj nudijo nam pa tudi poslovni uspehi klavnic ustanovljenih po mestnih konzumnih društvih, o čemer poroča »Splošno konzumno društvo za Kolin ob Reni« v »Konsumgenossenschaftliche Rundschau« pred kratkim sledeče:

»Kakor smo se naposled morali sami prepričati, je tudi pri dobrem financijelnem položaju društva in pri največji previdnosti v društvenem poslovanju majhna izguba vsako leto gotova. Ni

torej brez pomena, da morajo imeti enaki privatni obrati neke posebne znake, s katerimi, kar se tiče poslovnih uspehov, združne klavnice prekašajo. In ti znaki v resnici obstoje. Prvi znak, katerega se ne sme podcenjevati, je brezplačno delo v privatnih podjetjih. Sodelovanje žene, sorodnikov ali celo otrok že precej zniža izdatke podjetja. Kot drugi znak pridejo v poštev slabo plačani pomočniki in delavci ali določneje izraženo: pomanjkljiva socialnopolitična skrb privatnih podjetnikov za svoje delavce in nastavlence. Mi smo n. pr. plačali v prvem četrtletju svojega obstanka za 100 Mk obdelanih surovin 5'42 Mk na zaslužkih, zavarovanjih itd. Ta vsota pa se še zviša vsled zboljšanja teden-skih zaslužkov od 28 na 29 Mk in vsled poletnih počitnic. V privatnih klavnica-h se plača pri 12 — ali še več urnem dnevnem delavnem času — v našem podjetju se dela 9 ur na dan — razen hrane in stanovanja mesečno 50 do 55 Mk za osebo. Delavni čas pa traja večkrat tudi po 15 do 16 ur na dan. Razentega se dela ob nedeljah in praznikih po 5—6 ur. Ta primera pove dovolj. Seveda so »prednosti«, ki se pri tem kažejo na strani pri-vatnega podjetja, take, da ne morejo razveseliti ne narodnega gospodarja in ne socialnega politika. Ne glede torej na neuspehe konzumnozdružne socialne politike se mi zdi vendar potrebno svariti pred prenapetimi zahtevami delavcev, ki pridejo tukaj v poštev. Delavstvo naj ne sili zadrug, da plačajo še večje zaslužke in da delavni čas še bolj skrčijo, temveč naj skrbe rajše za to, da zavladajo v privatnih podjetjih boljše razmere. Vedne zahteve po zboljšanju samo v združnih obratih bi lahko spravili te v veliko zadrego, kar bi končno delavcem samim škodovalo.

Če so se tudi dosedaj navedeni večji uspehi malokapita-lističnega podjetja, in ta pride v našem konkurenčnem boju v poštev, izkazali kot dozdevni uspehi, ima vendar mali obrtnik — vsaj danes še — eno prednost, katere zamolčati nimamo nobenega povoda: večje individualne interese na izrabljanju naprav podjetja in obdelujočih pridelkov, prednost, ki ne izpade vedno v prid konzumenta. Premoč veleobrata ne pride toliko v poštev pri klavnici, kakor pa pri pekariji. Stroj ne igra v preskrbovanju konzumentov z mesom in klobasami tako važne vloge, kakor v preskrbovanju s pecivom. V klavnici je odvisen prospeh obrata v neenako večji meri od načina osebnega ravnanja s surovinami in z zgotovljenim blagom, kakor pa v drugih produktivnih obratih. Isto velja tudi za notranjo kontrolo dela. V veliki meri

je dana možnost zanemarjati intenzivnost dela in pri izvrševanju prevzetih funkcij postopati z nezadostno skrbnostjo ter s tem povzročati nepreračunljivo škodo. Pri izbiranju vodilnih oseb, kakor tudi pri izbiranju najzadnjega delavca se naj postopa torej z največjo previdnostjo. Nadalje se naj skrbi za to, da se sprejeti delavci zadržno in strokovno zadostno naobrazijo. Na tem polju nas čaka še obilo dela. Ne dvomim pa, da bo to vzgojevalno delo rodilo kmalu najboljše uspehe, če bodo začele zadruge v večji meri gojiti lastno produkcijo kakor dosedaj. Ostalo bo oskrbela izpopolnitev tehnike. Ko se pa enkrat to doseže, potem bo tudi konec v gornjih stavkih omenjenih prednosti majhnih kapitalističnih podjetnikov, s katerimi moramo danes še računati.

Pri nakupovanju klavne živine stoji zadržni veleobrat že danes na prvem mestu. Nepremagljiva moč takojšnjega plačila prisili tudi živinske prekupčevalce, da stopijo s konzumnimi društvi v zvezo, vsled česar so se ponesrečili tudi vsi poskusi preprečiti prodajo klavne živine konzumnim društvom. Tukaj torej ni iskati vzroka, zakaj se klavnice z zadržnim obratom tako slabo rentirajo. In vendar: ravno v nakupovanju klavne živine tiči ena tistih napak, ki omogočuje privatnim masarjem, da si iščejo in pridobivajo svoje stranke celo v vrstah članov konzumnih društev, pri katerih kupujejo potem ceno, oziroma v kvalitativnem oziru manj vredno klavno živino, dočim pa mora vzeti konzumno društvo vedno najboljše in najdražje blago. Nakupovalec zadruge nikdar ne bo smel zapustiti načela, da mora članom nakupiti le dobro blago. Sicer bi pa goljufal vsak le samega sebe, ako bi gledal le na ceno in ne tudi na kakovost blaga. Meso, ki ima pri nakupu dozdevno nizko ceno, v porabi ni najcenejše, česar pa večina članov ne uvidi — in gorje upravi, če prodaja konzumno društvo svoje blago tudi le en vinar dražje, kakor pa najslabši mesar. Vodstvo konzumnega društva bo naravnost prisiljeno prodajati kvalitativno slabo meso. Treba je veliko zadržne razsodnosti in velike odporne sile, da da zadruga temu pritisku članov ne podleže. V tem vidim nevarnost, ki postaja vedno večja, ako se uprava pri kalkulaciji cen za najboljšo kakovost mesa ravna po konkurenci. Ta prilagoditev svojih cen k cenam konkurence se sicer ne odsvetuje popolnoma, vendar se pa mora zadruga pri tem vedno vprašati, če taka prilagoditev cen ne pomeni za podjetje izgube. Ako se ta načela ne dajo uveljaviti, potem je bolje, da se preskrbovanje

mesa prepusti privatni obrti ter čaka na ugodni trenotek, ko bo masa članov samih uvidela in spoznala gospodarsko potrebo takih združnih naprav.«

Združne in razne gospodarske vesti.

† **Tajni svétnik Viljem Haas**, predsednik »Državne zveze kmetijskih zadrug v Nemčiji« je umrl v Darmštat u dne 8. svečana t. l. v starosti 74 let. Bil je zadrugar svetovne slave, iz vseh kulturnih narodov in držav celega sveta so prihajali zadrugarji v Darmštat, da proučavajo Haasove združne naprave in njegovo združno delo. Organiziral je najpoprej združništvo v svoji ožji domovini, na Hesenskem, na to je deloval na ožjo organizacijo med zvezami ter je s svojimi sotrudniki ustanovil že l. 1883. državno zvezo, kateri je predsedoval do svoje smrti in v kateri je združil skoraj vse nemško kmetijsko združništvo. Ustanovil je v Darmštat u združno banko kot denarno centralo zvez, ustanovil je posebno združno šolo, na katerej se je doslej šolalo tudi že precej Slovencev. Ustanovil je »Mednarodno zvezo kmetijskih zadrug« ter je istej predsedoval od pričetka. In še cela vrsta naprav je, ki jih je velezaslužni Haas s svojo neumorno delavnostjo poklical v življenje. »Njegova dela so nesmrtna!«

Vzorna posojilnica. Že lani smo imeli priliko pečati se v »Zadrugi« s Posojilnico v **Sodražici**. Letošnji računski zaključek te zadruge prinaša sledeči poučni uvod: »Združniki, med letom prinašate in dvigate vloge, prejimate posojila, ob letu pa prihajamo med Vas z računskim zaključkom. Navadno uvodoma postavimo nekaj stavkov, s katerimi hočemo uveljaviti načela pravega združništva: zato naj lepa beseda tudi lepo mesto najde. Nesreča je, pravijo, ako dobe otroci ostre reči v reke, — nesreča je tudi za odrasle, ako dobe preveč denarja ali uživajo prevelik kredit. Vsakovrstni ljudje smo: eni neizkušeni, nevedni, lahkoverni, brezobzirni, hudobni, udani radodarnosti, zapravljalivosti ali nezmernosti. Eni si z denarjem pomagajo, drugi pa uničijo dušno in telesno. Združniki, resni so dnevi in obetajo se nam še resnejši časi. Ne precenjajmo zato svojih moči, ne svojega premoženja. Ponižnost, pohlevnost družena s samozavestjo le rodi stanovitnost, resničen napredek in obče blagostanje. Predrugajmo mnenje in način življenja. Ne odtujajmo si mladine, vadimo jo domačega dela, varujmo domove. Ne zanašajmo se na obljube

drugih, na podpore od drugod; veliko je besedij, pa veliko bo tudi pogubnih dejanj. Kdor se le preveč zanaša, ga rado zanese. Ne jemljite posojil v poravnavo dolgov po gostilnah in trgovinah, s tem si odprete nov — še večji kredit. Kdor ravna drugače, je grobokop svoje družine. Posojila za neprimerne stavbe, katera imajo znak bahavosti, so breme, katero tlači tebe in tvoje potomce. — Kdor išče posojil, da obremeni svojega otroka, sina ali zeta, ta seje prepir, žanje pa hudir. Brezpriinerna posojila, ki slone na lakomnosti ali častihlepnosti, so brezno pogube, vzdihov in tuge. Take kupčije zahtevajo treznosti, prevdarnosti, zmžnosti — celega moža. Veliko podjetje, ki sloni na samih posojilih, zadružnike pokoplje, uniči ne le posameznika, marveč vas, celo sosedstvo. Proč z načelom: »Rasti trava za menoj ali ne«. — Proč s častilakomnostjo, bahavostjo in pohlepnostjo. Delajmo ne samo zase, za svoje potomce, ampak za celokupnost naroda. Pošteno, častno bodi naše delo. Zbirajmo, varčujmo, si izposojujmo le zato: da zapuščamo za seboj spomin delavnosti, nesebičnosti, modrega ravnanja. — Zmerno posojilo bodi živ denar, kateri prinašaj že v bližnji prihodnosti lepe obresti, katere pa naj učivajo in osrečujejo tudi naslednike. — Posojila uporabljajmo zgolj v zboljšanje gospodarstva, povzdigo živinoreje, nakup strojev, negovanje domače hišne obrti: sploh v to, kar poveča gotove dohodke, utrdi gospodarstvo, olajša delo, pridobi na času, katerega obračajmo zopet v druge občekoristne namene. Ob času nezgod in nesreče se učimo resnega dela, pridobivajmo lastnosti spojene z odločnostjo, katere pomagajo kvišku. Oklenimo se nauka starih: »V medsebojnem zaupanju — v slogi je moč!« — Pogled v preteklost naj nas modri, na pragu sedanjosti delajmo za negotovo prihodnost. V zmernosti živimo, s previdnostjo se oblečimo, nestranskarstvo ravnajmo, vsa dela pa z ljubeznijo slavimo, in vse bo dober uspeh imelo.«